

Ecologisch groenbeheer als levensstijl

vraaggesprek met André van Kleinwee, heemgroen Gouda

Willy Leufgen

"Je moet er wat van maken." Met die nuchter-pragmatische uitspraak ontving André van Kleinwee – dit jaar al 25 jaar verantwoordelijk voor de succesvolle ontwikkeling van het Goudse ecologische groen - ons in het infocentrum, gelegen midden in het heemgroen, ingeklemd tussen de Prinsessenflats en de Bloemendaalseweg. We hadden de 'Hollandse zomer' even als opwarmertje bij de koffie aangestipt...

Maar al gauw wordt het gesprek, worden de verhalen van André kleurrijker: een van zijn passies is het fotograferen van alle Nederlandse orchideeën in de 'vrije' natuur én dan uitsluitend in Nederland. In de Lauwersmeer heeft hij van de zomer een van de laatste soorten op z'n verlanglijstje, de honingorchis, gefotografeerd. De boswachter van het gebied wilde hem wel graag een prachtige groeiplek met niet minder dan 82 exemplaren laten zien.

Marianne vertelt dat wij onlangs veel parnassia, moeraswespenorchissen en wintergroen in het Lauwersmeergebied hadden bewonderd – 'pauzewandelingen' tijdens twee voorbereidende dagen programma-ontwikkeling voor de opleiding 'Elyseum'.

En over onze eerste ontmoeting, in Brugge, 1995. We hielden er beiden een lezing, André over gemeentelijk ecologisch groenbeheer – Gouda had net een landelijke prijs gewonnen – wij over buurtnatuurtuinen.

Een kwart eeuw tuinieren met wilde planten

Mei 2005 was het 25 jaar geleden dat André op een advertentie in "Tuin & Landschap" reageerde. Een vooruitziende chef van de plantsoendienst vroeg een medewerker die wilde tuinieren met wilde planten, het ecologisch groenbeheer in Gouda op gang wilde brengen. André werd gekozen uit 75 sollicitanten. Ondanks zijn jonge leeftijd, 21, had hij toen al een MBO Tuinbouw diploma (A&O, aanleg en onderhoud) op zak en enige werkervaring bij een grote groenaannemer, die in het hele land grote natuurtuinen aanlegde.

En hij had al z'n hele leven lang goed gekeken naar wilde planten. Op zijn zevende zocht hij ze al, legde een herbarium aan, gestuudeerd door z'n moeder. En met z'n vader ging hij vogels kijken. Vanaf klas 5 of 6 was het duidelijk, dat hij boswachter wilde worden. Een oom in het boswachterspak, verrekijker om, die vrijheid..., dat vond hij prachtig.

Volgens André had hij onlangs ook ergens de resultaten van een enquête onder pubers gelezen, die dat ook weer in grote aantallen wilden worden. Er is dus hoop...

Tijdens zijn Lagere Landbouwschool-opleiding werd hij geacht zijn mond te houden, als het om plantjes determineren ging. André wist al teveel.

Toen hij in Gouda begon was er niets in de ecologische richting. Tuinlieden keken hem argwanend

aan, er werd driftig geschoffeld en gespo-ten. Zijn eerste opdracht was de beplanting van het toen nog jonge Groenhovenpark, eind jaren '70 aangelegd op een vml. vuilstort. Veel reliëf, steenrijk. Zijn oude chef gaf hem de opdracht eerst uit te proberen wat wilde gedijen op deze grond, 'als alles goed gaat kunnen we dan wel de stad in trekken'.

Een lijst van planten met gunstige groei-ervachtingen werd opgesteld, zaden werden bij Cruydt-hoeck besteld, vaste planten bij de Hoveling in Noord-Brabant.

Kraamkamer

Tussen de Prinsessenflats (ingangen aan de Ridder van Catsweg) werd in 1981 langs de hoofdpaden begon-

nen met de aanplant van inheemse soorten, met als doel o.m. de 'on'kruidgroei in het al aanwezige bosplantsoen terug te dringen. Dagkoekoeksbloem, knikkend nagelkruid, slanke en gulden sleutelbloem, kruipend zenegroen, veel varens, kamperfoelie, maar ook Gelderse roos en appelbes, herinnert André zich uit zijn hoofd.

Een cirkel, die vroeger voor het opkuilen van bosplantsoen werd gebruikt, werd veranderd in een vaste plantentuin met veel cultivars. Men was toen toch nog te bang voor mislukking.

In de zomer van 1982 vond al de eerste openbare rondleiding met 40 deelnemers plaats, en in 1983 volgde, in een oplage van 300 exemplaren het eerste informatieboekje van het zg. heempad. Al twee jaar na de

voorzichtige start werd het heempad door iedereen als een succes gezien. De excursies werden uitgebreid door de seizoenen heen, het informatieboekje herzien met de nodige aanvullingen van nieuwe soorten. Vanaf 1986 werden van verschillende planten de zaden geoogst en voor het eerst in proefgebieden buiten het heempad uitgezaaid: het heempad werd zo al gauw de kraamkamer van het overige ecologische groen in Gouda. André trok toen als het ware met voorlieden en opzichters de wijk in.

'De politiek' kwam nu ook in beeld. Tot dan toe kwamen alle inspanningen uit de plantsoendienst, maar vooral het succes van het heempad en mooie bloemrijke bermen langs de Bloemendaalseweg zorgden voor de nodige aandacht van de pers. Het gebruik van vergif werd afgebouwd, schoffelen idem. Het rigoureuze 'alles moet weg' veranderde vanaf midden jaren '80 richting onderhandelingen, ook b.v. met de waterschappen. Ecologische oevers, proeven met een eerste kikkerpoel, planten en zaaien van passende begroeiing volgden. Voorbeeld was ook hier weer een nieuw project op het heempadterrein: het fraaie, in 1990 aangelegde moerasgebied, omringd met dijken en begaanbaar door een knuppelpad. 'En 'blauw' kreeg steeds meer waardering voor het kleinschalige, ecologische werk', vertelt André. In 1993 volgde de aanleg van een houtkade en een groot rietveld. En steeds weer was de werkwijze als volgt: kleinschalige proefplots, en als die aanslaan, uitbreidingen richting de overige stad. Tegenwoordig wordt er in Gouda bij de aanleg van nieuwe sloten in principe uitgegaan van ecologische oevers. Het strakke denken van civiel-technici veranderde zodoende

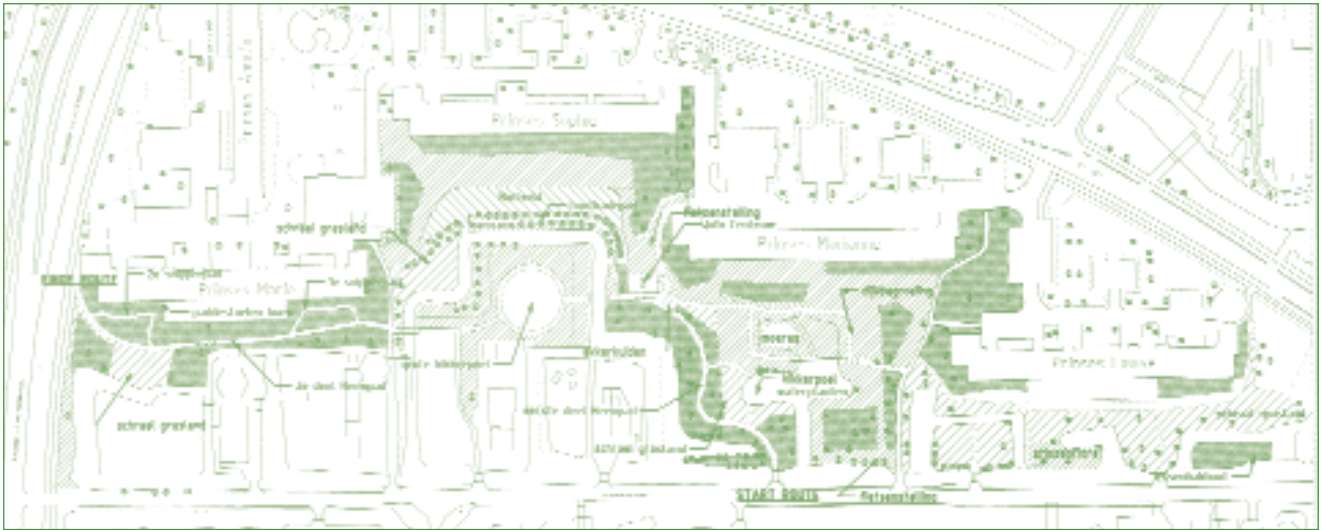
mondjesmaat en geleidelijk in een ecologische aanpak.

Gemeentelijke natuurprijs

In 1994 leidde dit bijzondere beheer tot een landelijke erkenning: Gouda won de Gemeentelijke Natuurprijs. Het initiatief om mee te dingen ging overigens uit van een wethouder. 'Veel werk was het allemaal', zucht André.

Maar het succes zorgde naast een enorme groei aan publiciteit, de erkenning van een bijzonder beheer (ook intern, in de dienst!), ook voor de bouw van een infocentrum midden in het heempadgebied aan de Bloemendaalseweg. Want daarvoor besteedde de gemeente het bij de prijs behorende bedrag van f50.000. Sinds april 1995 beschikt Gouda zodoende over een fijne, sfeervol ingerichte ruimte voor kleine tentoonstellingen, (interne) cursussen, lezingen, de start van rondleidingen, ontvangst van groepen enz. En wie het drukke jaarprogramma van het infocentrum leest kan vaststellen, dat er opvallend goed gebruik wordt gemaakt van het gebouw. En de aantallen deelnemers die André per rondleiding en lezing weet te bereiken doen niet alleen ons verbaasd staan kijken. Ook in Gouda zelf zijn ondertussen André's kwaliteiten zo bekend, dat b.v. een cursus natuurvriendelijk tuinieren met hem al gauw twee keer volgeboekt raakt.

Een nette Hollandse stad

Marianne kan het niet laten haar vooroordeel over de nette Hollandse steden naar voren te brengen en te vragen, hoever ecologisch beheer dan nog kan reiken?

"Onze manier van werken is mensen niet eigen", begint André voorzichtig. Al voor er een infocentrum was ging André in buurtcentra e.d. missioneren (zo noemt hij het zelf). Hij organiseerde veel excursies naar goede praktijkvoorbeelden. Niet alleen over planten of begroeiingen. Vogels, amfibieën, vlieders, een vliederroute i.s.m. de Vlinderstichting volgden. 'Ik plukte ook de vruchten van de ecologische golf van mijn tijd', relateert André de successen. Voor hun ringslangenbeleid (het broeihopenrecept kent hij van Hein Koningen, Amstelveen) door de hele stad zijn de Gouwenaren ondertussen landelijk bekend, en zelden komen er nog angstige telefoontjes vanwege slangen in de tuin.

André hanteert ook hier zijn principe van geduld en geleidelijke aanpak. Bij de eerste vogelrondleiding kwam een mevrouw met de opmerking, dat ze er nooit vogels zag of hoorde. André leerde ze kijken, zoeken. Of over de 'brandnetelzooi' en de waarde van die plant, over kwakende groene kikkers, die men het liefst afgeschoten wilde zien. "Mensen aanzetten tot kijken, relaties leren zien. Waarom staat die ringboleet hier en niet daar?", noemt hij als belangrijke factoren, naast humor, relativeren, een scheutje ironie, cynisme desnoods.

En goede publiciteit en werken met onderzoekresultaten noemt hij ook herhaaldelijk als overtuigende argumenten: de natuurlijf noemden we al, onderzoek - in opdracht van de gemeente - naar b.v. de bermkwaliteit in Gouda door een onafhankelijk adviesbureau, "Groene Ruimte" uit Wageningen, bevestigt het goede ecologische beheer in de stad - 25 jaar ecologisch beheer van twee maal maaien en afvoeren per jaar - en laat zien dat verruiging toeslaat, waar om bezuinigingsredenen wordt geklepeld.

En die publiciteit zoekt André integraal: lokale/regionale pers en de gemeente (via folders en internet) maken reclame, André combineert altijd thematisch een lezing, tentoonstelling, een rondleiding met elkaar. En zo kun je dan b.v. 100 mensen op een avond verwachten, met zaklantaren en al, gefascineerd kijkend naar nachtvlieders op het witte doek.

Voor de jeugd draait André ook een duidelijk parallel programma. Per seizoen bereikt hij voor z'n open middagen 30-40 kinderen voor b.v. slootonderzoek. En in z'n woonplaats Woerden doet hij dit alles nog eens dunnetjes over. Maar dan als actieve IVN-vrijwilliger.

In het Steinse Groen, een natuurrijk park langs de westelijke stadsrand met uitzicht op oer-hollands polderland, ontstond in het afgelopen jaar een bijzondere natuurspeelplek voor kinderen. Sigrun Lobst begeleidde in opdracht van de gemeente het participatieproces, verwerkte de ideeën

en wensen van kinderen en ouders in een boeiend ontwerp, Ecoplan uit Assen zorgde voor de realisatie. Natuurlijk wilde André ons later op de dag even naar die plek rijden, toen hij hoorde van onze bijzondere belangstelling voor dit soort plekken.

Het heempad op

We lopen naar buiten, blijven staan bij de bloemencirkel, die – verrassing – in 2002 tot een mooie kikkerpoel werd omgevormd! Alle 88 bewoners die vanuit de flat op die cirkel kijken kregen een brief in de bus, met de mededeling wat er zou gebeuren. Ronduit positieve reacties. Langs de bospaden zien we weelderige, gesloten ondergroei van bosplanten (je kunt zien dat André zich door Amstelveen heeft laten inspire-

ren), we kijken verbaasd naar een aangevreten Amerikaanse rivierkreeft op het pad (blijkbaar niets bijzonders in waterrijk Gouda), genieten van het verhaal over een stukje gazon, omgevormd tot bloemrijk grasland: zonder inzaai 140 rietorchissen dit jaar. "De Groenling", een

ecologisch groenbedrijf uit Gouda doet het maaiwerk, fijnzinnig, zegt André tevreden. En het geeft stof tot nadenken over het uitbesteden van groenbeheer in gemeenten. Het hóeft dus niet per se slechter uit te vallen: als je maar de vinger nauw aan de pols houdt en capabele bedrijven kiest.

We eindigen de rondgang in het fraaie kerngedeelte van het heempad met prachtige Hollandse 'vergezichten': riet, moeras, knotwilgen, oevers met o.m. veel kattenstaarten en zwanbloemen.

Een verwant gevoel

Voor we in de auto naar het Steinse Groen stappen raken we nog verwikkeld in een meer levensbeschouwelijk gesprek: André vergelijkt zijn werk met het onze, vermoedt ook bij ons een gevoel, dat werken een levensstijl kan worden. Hij vertelt over zijn dagritme, de noodzaak van een rustige, inspirerende werkplek. Hoe wezenlijk het is, dingen buiten te toetsen, 'anders kan ik aannemers of collega's niet positief blijven sturen'. Het 'historisch succes' in het oog blijven houden, anders somber je gauw.

We praten er over, hoe belangrijk delen is. Ons werk, ons thema leent zich daar echt voor!

Maar ook over economische aspecten,

ten, het feit, dat de gemeentelijke Dienst Beheer komend jaar compleet wordt geprivatiseerd in Gouda. André reageert er *cool* op: "Ook binnen het nieuwe bedrijf blijf ik me bezig houden met de Goudse stads-ecologie. Dat is mijn taak en mijn stiel. Daar ga ik voor."

Hij trekt zich zichtbaar niet zoveel aan van de tijdgeest, media manipulaties en politiek. Is zelfverzekerd over het 'draagvlak' in Gouda.

Onlangs heeft hij de ecologische basiskaart voor de gemeente afgerond. Daarmee heeft hij alle ecologische elementen in de stad op kaart gezet, en deze moeten als leidraad voor reconstructies en ophogingen dienen.

Steinse Groen

Tijdens onze korte autorit naar dit jonge stuk ecologisch groen, passeren we mooie bermen, lanen, interessante bomen, ecologische oevers...

De natuurspeelplaats blijkt veel groter dan verwacht. Heel natuurlijk rondom een ingangszone van traditionele speeltoestellen: mooie, spannende 'struikhuizen', kruip-door-sluip-door paden, knuppelpaden, klimbomen, afwisselende waterpartijen met boomstammen, mooie doorkijkjes, omgetrokken boomstammen, oude sloten rondom, veel reliëf. Een en pracht van een uitzicht richting Haastrecht aan de westelijke rand van het terrein.

Het is nog te vroeg voor veel spelen van de kinderen, maar ik vermoed wel, dat dit spannende, afwisselende terrein flink druk zal zijn op andere momenten.

Beperkte ruimte

Voor we weer naar huis vertrekken laat André nog een aantal gegevens de revue passeren: Gouda heeft als gemeente van 71.000 inwoners maar 235 ha openbaar groen (Zoetermeer met 110.000 inwoners beschikt b.v. over 1600 ha). Een

compacte ecologische inrichting is dus gewenst. Iedere vierkante meter vraagt om een creatieve oplossing, concurreert met 10 andere belanghebbenden. André vertelt dan ook afsluitend waar hij nog ruimte in het verschiep ziet: hij geeft met veel succes cursussen aan particulieren in het kader van een plaatselijk initiatief, Het Groene Web. Vier avondbijeenkomsten over ecologische principes, grond, indeling, beplanting, aanleg vijver, dieren in de tuin. Ooit werd de eerste cursus betaald via "Agenda 21". Meer dan het cursusboek hoeven de deelnemers nog steeds niet te betalen...

En op de inloopmiddag in het informatiecentrum kunnen burgers nog al hun vragen omtrent groen, flora en fauna stellen. Hij doet het zichtbaar graag, deze vorm van delen.

En stuurt ons met een stapeltje wandelboekjes, een soortenlijst met plattegrond e.d. van de kraamkamer, en een diskette vol tuinfoto's naar huis. Opgewekt genieten we op een terras aan de fraaie Grote Markt van Gouda nog na van dit gesprek.

Heempad Bloemendaalseweg
Het heempad ligt tussen de Bloemendaalseweg en de Prinsessenflats aan de Ridder van Catsweg.

Het informatiecentrum is midden op het terrein gelegen.

Bereikbaarheid:
NS-station Gouda, 10 min. loopafstand of buslijn 73, halte Riethoek.

Fietsverhuur NS-station Gouda: 0182-519751 (ook om ander heemgroen in Gouda te bezoeken).

André van Kleinwee
Verantwoordelijk voor de Goudse stadsecologie
Tel.: 0182-530826
(7.30 - 10.00 uur)
of 06-27572525
e-mail:
andre.vankleinwee@gouda.nl